

Merhametin organ bağıışı tutumu üzerine etkisinde psikolojik iyi oluşun aracılık rolü

Mediating role of psychological well-being in the effect of compassion on organ donation attitude

Durmuş Gökkaya

Dr.Öğr. Üyesi Yozgat Bozok Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümü, Yozgat, durmusgokkaya@gmail.com, 0000-0002-6713-1748

ÖZ

Amaç: Bu araştırmanın amacı, merhametin organ bağıışı tutumu üzerindeki etkisinde psikolojik iyi oluşun aracı rolünün olup olmadığının belirlenmesidir. Araştırmanın alt amacı olarak ise, merhamet, organ bağıışı ve psikolojik iyi oluşun demografik değişkenlere göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğinin ortaya konulması amaçlanmıştır. **Gereç ve Yöntem:** Araştırma nicel yöntemle kesitsel tipte bir araştırma olarak planlanmıştır. Bu araştırma bir devlet üniversitesinde öğrenim görmekte olan öğrenciler üzerinde yürütülmüştür. Araştırmaya 220 öğrenci katılmıştır. Veriler Kişisel Bilgi Formu, "Merhamet Ölçeği", "Organ Bağıışı Tutumu Ölçeği" ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği kullanılarak çevrimiçi anket linki üzerinden toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 26 paket programı tercih edilmiştir. Verilerin analizinde; tanımlayıcı istatistikler, Pearson korelasyon analizi ve aracılık testinde PROCESS Macro (Model 4) kullanılmıştır. **Bulgular:** Araştırmaya katılan öğrencilerin %69,1'i kadın, %63,6'sı 18-21 yaş aralığında, %34,6'sı 1. sınıf, %50,5'i Anadolu lisesi mezunudur. Demografik değişkenlerde; 22 yaş ve üzeri olan öğrencilerde merhametin ve psikolojik iyi oluşun; 4. sınıf öğrencilerde merhamet ve organ bağıışı tutumu ve psikolojik iyi oluşun anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Merhametin organ bağıışı üzerinde doğrudan ($\beta = 0,579$) ve dolaylı etkisinin ($\beta = 0,107$) istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir etkisinin olduğu görülmektedir. Dolayısıyla psikolojik iyi oluşun bu etkileşimde anlamlı bir şekilde aracılık rolü gösterdiği belirlenmiştir. **Sonuç:** Araştırma sonucunda merhametin organ bağıışına yönelik tutumu arttırma noktasında psikolojik iyi oluşun anlamlı düzeyde aracılık rolü gösterdiği tespit edilmiştir. Yaş ve sınıf düzeylerinin merhamet, organ bağıışı ve psikolojik iyi oluş üzerinde belirleyici bir etken olduğu saptanmıştır. Buna göre öğrencilerin ya da bireylerin organ bağıışına yönelik tutumlarını olumlu yönde arttırabilmeleri için merhamet duygularının ve psikolojik iyi oluş hallerinin yüksek tutulması ya da arttırılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler:
Organ Bağıışı, Organ Bağıışı Tutumu, Merhamet, Psikolojik İyi Oluş

Key Words:
Organ Donation, Organ Donation Attitude, Compassion, Psychological Well-Being

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Yozgat Bozok Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Sağlık Yönetimi Bölümü, Yozgat,
durmusgokkaya@gmail.com,
0000-0002-6713-1748

DOI:
10.52880/sagakaderg.1283372

Gönderme Tarihi/Received Date:
14.04.2023

Kabul Tarihi/Accepted Date:
20.07.2023

Yayımlanma Tarihi/Published Online:
01.09.2023

ABSTRACT

Objective: This study aims to determine whether psychological well-being is mediating the effect of compassion on organ donation attitude. As the sub-objective of the research, it was aimed to reveal whether compassion, organ donation and psychological well-being show a significant difference according to demographic variables. **Materials and methods:** The research was planned as a cross-sectional study with quantitative method. This research was conducted on students studying at a state university. 220 students participated in the study. Data were collected through the online survey link using the Personal Information Form, Compassion Scale, Organ Donation Attitude Scale and Psychological Well-Being Scale. SPSS 26 package programme was preferred for the evaluation of the data. Descriptive statistics, Pearson correlation analysis and PROCESS Macro (Model 4) were used in the mediation test. **Results:** Of the students participating in the study, 69.1% were female, 63.6% were between the ages of 18-21, 34.6% were first year students, and 50.5% were graduates of Anatolian high school. In demographic variables, it was determined that compassion and psychological well-being were significantly higher in students aged 22 years and above, and compassion and organ donation attitude and psychological well-being were significantly higher in 4th grade students. It is seen that compassion has a statistically significant and positive direct ($\beta = 0,579$) and indirect effect ($\beta = 0,107$) on organ donation. Therefore, it was determined that psychological well-being played a significant mediating role in this interaction. **Conclusion:** As a result of the research, it was determined that psychological well-being showed a significant mediating role in increasing the attitude towards organ donation. Age and grade levels were found to be a determining factor on compassion, organ donation and psychological well-being. Accordingly, it is recommended that students' or individuals' feelings of compassion and psychological well-being should be kept high or increased in order to positively increase their attitudes towards organ donation.

GİRİŞ

İnsanoğlu hayatta her zaman daha uzun ve daha sağlıklı yaşamak için çeşitli arayışlarda bulunmuştur. Bunun içinde her alan ve sektörde bir çaba içine girmiştir. Bu konuda sağlık sektörü de en önde gelen alanlardan birisidir. İnsanların daha sağlıklı yaşamaları için sağlık alanındaki gelişmeler yüzyıllar boyu sürmektedir. Son yıllardaki sağlık sektöründeki teknolojik atılımlar ve ilerlemeler hastalıkların tedavisinde çeşitli kolaylıklar sağlamaktadır. Bu sayede insanlar daha uzun ve kaliteli yaşama şansına sahip olabilmektedir.

Tıp teknolojinde yaşanan büyük gelişimlerden etkilenen alanlardan bir tanesi de organ nakli konusudur. Bazı tedavi edilemeyen hastalıkların çözümünde organ nakli tek çare olabilmektedir. Organ yetmezliği çeken hastaların yaşama tutunmaları organ nakli sayesinde gerçekleşmektedir. Organ nakline ihtiyaç duyan hastalar zamanında uygun organ bulunmadığında kısa sürede hayatını kaybetmektedir.

Sağlık sektörü, teknolojisi ve organ nakli alanındaki gelişmelere paralel olarak organ bağıışı anlayışında aynı oranda gelişmeler yaşanmamıştır. Nitekim Dünyada ve Türkiye’de organ nakli verilerine bakılınca bu açıkça görünmektedir.^{1,2,3} Gerçekleşen organ nakli ile organ nakli bekleyen hastalar arasında çok büyük farklar bulunmaktadır. Özellikle böbrek yetmezliği ve böbrek nakli bekleyen hasta sayısı dikkat çekmektedir. Bu kapsamda, organ bağıışı oranı sağlık sektörü ve teknolojisindeki ilerlemelerin oldukça gerisinde kalmıştır.

Organ bağıışı, canlı veya ölü bir kişiden biyolojik doku veya insan vücudundaki bir organın ya da organın bir kısmının nakil ihtiyacı olan canlı bir alıcıya karşılıksız olarak verilmesi şeklinde ifade edilebilir. Jop ve Antony’ye göre organ nakli, terminal organ yetmezliklerinden etkilenen hastalarda hayat kurtarmak ve yaşam kalitelerini artırmak için tek seçenektir. Ancak, bağıışlanan organların arz ve talebi arasında bir eşitsizlik olması, birçok can kaybına yol açmaktadır. Organ nakli sayısı son yirmi yılda kademeli olarak arttı ve çocuklarda ve genç erişkinlerde mükemmel sonuçlar sağladı. Yaşlı insanlarda organ nakli sayesinde iyileşme göstermekte ancak onların ek hastalıkları dolayısıyla bu oran çocuk ve genç yetişkinlere göre daha düşük olabilmektedir. Peri-operatif (ameliyat öncesi, ameliyat sırası ve ameliyat sonrası) yönetimdeki yeniliklerin ve iyileştirmelerin bir sonucu olarak organ naklinin sonuçları iyileşmeye devam etmektedir (Jop ve Antony, 2018).

İki tür organ bağıışı vardır. Birincisi ölü bağıışı ikinci ise canlı bağıışıdır. Bu, bağıışlanan organların ya ölü bir donörden ya da canlı bir donörden geldiği ve sırasıyla ölü donör ve canlı donör nakillerine yol açtığı anlamına

1. <https://www.transplant-observatory.org/>

2. http://www.ont.es/publicaciones/Documents/NEWSLETTER%20TRANSPLANT%202022_baja_def.pdf

3. https://organkds.saglik.gov.tr/dss/PUBLIC/WL_Hearth.aspx

gelmektedir. Ölen ya da kadavra donörlerin ise, iki kategorisi vardır. Bunlar; beyin ölümünden sonra bağıış yapılanlar ve dolaşım ölümünden sonra bağıış yapılanlardır. Beyin ölümü gerçekleşikten sonra bağıış ya da donör: nörolojik kriterlere göre ölümü tespit edilmiş kadavra donördür. Kalbi atan kadavra donör olarak da adlandırılır. Dolaşım ölümü sonrası donör: ölümünün dolaşım ve solunum kriterlerine göre belirlendiği kadavra organ donörüdür. Kalbi atmayan kadavra donör olarak da adlandırılır (Scholz, 2020).

Organ bağıışının amacı, nakledilen organı alan kişinin hayatını büyük ölçüde iyileştirmek veya kurtarmaktır. Organ nakli, genellikle böbrek, karaciğer ve kalp yetmezliği gibi son dönem organ yetmezliğinin tek tedavisidir. Amerika Birleşik Devletleri’nde 1954 yılında gerçekleştirilen ilk başarılı böbrek naklinden bu yana organ nakli, 20. yüzyılın olağanüstü tıbbi gelişmelerinden biri olarak kabul edilen dünya çapında yerleşik bir uygulama haline gelmiştir. Organ nakline olan talep artmaktadır, ancak ihtiyacı karşılamak için yeterli organ mevcut değildir. Donör eksikliği, kronik organ yetmezliği olan hastaların tedavisinde önemli bir sınırlayıcı faktör olarak kabul edilmekte ve hastalar için uzun bekleme listeleriyle sonuçlanmaktadır (Scholz, 2020).

Hastalıkların tedavisinde organ ve doku nakli son derece önemli bir konu iken diğer Dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de nakiller yeterli seviyeye ulaşabilmiş değildir. Türkiye’de gerçekleşen organ nakilleri ile organ bekleyenler arasında oldukça fark bulunmaktadır. Bununla ilgili olarak Tablo 1’e bakıldığında Türkiye’nin son altı yıllık organ nakli oranlarında bu durum açıkça görülmektedir.

Organ nakli şu anda organların bulunabilirliğine bağlıdır. Bu organların azlığı, son verilere göre Avrupa Birliği’nde yaklaşık 63.000, Amerika Birleşik Devletleri’nde ise 100.000’den fazla kişilik bir bekleme listesi olduğu anlamına gelmektedir. Bağıış ve nakil için organ temin etme süreci tamamen sağlık hizmetlerinin kaynaklarına ve sağlık çalışanlarının potansiyel donör belirleme ve yönetme görevlerindeki performansına bağlıdır. Bununla birlikte organ bağıışı, yürürlükteki mevcut mevzuatlar uyarınca büyük ölçüde psiko-sosyal süreçlerin güçlü bir şekilde aracılık ettiği kişisel veya ailevi bir karara tabidir. Bu nedenle, hem organ temini sürecinde yer alan profesyonellerin uygulamalarının hem de genel popülasyonun tutumlarının analiz edilmesi ve bunlara müdahale edilmesi gereği vurgulanmalı ve ele alınmalıdır (Jop ve Antony, 2018).

Bireylerin psiko-sosyal durumları, organ bağıışı süreçlerinde önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir. Bu kapsamda organ bağıışı ile ilişkili olarak merhamet

Tablo 1: Türkiye’de Gerçekleşen Organ Nakli ve Organ Nakli Bekleyen Sayısı

	2021		2020		2019		2018		2017		2016	
	Bek.	Gerç.	Bek.	Gerç.	Bek.	Gerç.	Bek.	Gerç.	Bek.	Gerç.	Bek.	Gerç.
Böbrek	22775	3.375	22.138	2499	22.935	3863	22.540	3874	21.917	3344	21.905	3421
Karaciğer	2376	1530	1716	1319	2262	1776	2144	1587	2098	1446	2207	1396
Akciğer	157	21	68	11	89	33	64	43	66	42	40	22
Kalp	1290	24	952	21	1161	84	1092	91	955	76	746	70
İnce Barsak	1	2	0	2	1	4	3		6	2	2	5
Pankreas	285	3	283	1	297	3	286	4	283	4	276	6
Genel Toplam	26.894	4957	25.157	3853	26.745	5765	26.129	5599	25.325	4914	25176	4920

ve psikolojik iyi oluş kavramları değerlendirmeye alınmıştır. Bu kapsamda bu kavramlar üzerinde kısaca durmakta faydır. Merhamet, “bireyin kendi yaşadığı ya da başkasının çektiği acıların ve zorlukların farkında olup bu acıları ve zorlukları hafifletmek amacıyla eyleme geçmesi” olarak tanımlanmaktadır (Nas, 2021). Merhamet insani bir duygudur ve ihtiyacı olan diğer insanlara yardım etmede temel içgüdü niteliğindedir. Türk Dil Kurumuna göre merhamet, “bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü ve acıma” şeklinde ifade edilmektedir (TDK, 2023). Bu kapsamda insani değerlerin temelinde yer alan merhamet, basit anlamda sadece acıma duygusu ya da iyilik yapmaktan ibaret değildir. Daha derin anlamlara sahip, insanları devamlı olarak dürüstlük, doğruluk ve iyiliğe sevk eden; insanların her alan ve bütün yönlerde iyi tutum ve pozitif davranışlar göstermesine vesile olan olumlu bir duygu ve his olarak yorumlanabilir. Bu kapsamda sağlık açısından ihtiyacı olan diğer insanlara yardım etmek bir nokta merhamet duygusuyla ilişkili olduğu ifade edilebilir. Merhamet duygusu ve yoğunluğu daha yüksek olan bireylerin başkalarına yardım etme anlamında daha hassas olacağını ifade etmek mümkündür.

Psikolojik iyi oluş kavramı ise, Ryff’e (1995) göre, “insanın pozitif bir benlik algısına sahip olması, diğerleriyle iyi ilişkiler kurmasını, çevresel hakimiyetini, özerkliğini, yaşamın anlamını ve sağlıklı bir gelişim yönündeki duygularını içerir”. Aynı zamanda psikolojik iyi oluş, bireyin yaşamındaki hedeflerinin bilincinde olup olmamasını, potansiyeli konusunda farkındalığı ve başka bireylerle ilişkisinin niteliğini vurgular. Başka bir ifadeyle psikolojik iyi oluş, bireyin hayattaki anlamlı hedeflerini sürdürmesini, kişisel gelişimi ve yaşadığı çevresi ile geliştirdiği ya da kurduğu iyi ilişkilerini yönetme olarak da ifade edilebilir. Bireyin kendini olumlu görmesi, sınırlılıklarının farkında olarak kendisiyle bir bütün olabilmesi, kendini gerçekleştirmesi, bireysel istek ve taleplerini karşılayabilecek şekilde çevresini biçimlendirmesi ve girişimci olarak bilgi, birikim, beceri ve yeteneklerinin bilincinde olması gibi unsurlar psikolojik iyi oluşun nitelikleri arasında yer almaktadır.

Psikolojik iyi oluş seviyesi yüksek olan bireyin, kendi yaşamını pozitif olarak değerlendirmesi söz konusudur. Psikolojik iyi oluş seviyesinin artması, pozitif duyguların yükselmesine, negatif duyguların düşmesine ve bireyin yaşamının kalitesine ilişkin his ve düşüncelerinin pozitif olmasına bağlıdır (Kendirci, 2019). Bu çerçeveye psikolojik açıdan iyi, olgun ve rahat olan bireylerin diğer insanlara yardımcı olma anlamında eğilimlerinin daha yüksek olacağı söylenebilir. Özellikle sağlık hizmetleri ve ihtiyacı bağlamında bireylerin psikolojik iyi oluşlarının önemli olduğu ifade edilebilir.

Buraya kadar olan anlatım ve perspektifle bu araştırmanın hedefi merhametin organ bağı tutumu üzerinde etkisinde psikolojik iyi oluşun aracı rolünün olup olmadığını ortaya koymaktır.

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın amacı ve deseni: Çalışmanın amacı sağlık yönetimi bölümü öğrencilerinde merhametin organ bağı tutumu üzerindeki etkisinde psikolojik iyi oluşun aracı rolünün olup olmadığını belirlemesidir. Çalışmanın alt amacı olarak ise; merhamet, organ bağı tutumu, psikolojik iyi oluş ölçekleri ile demografik değişkenler arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemesi de amaçlanmıştır. Bu çalışma kesitsel tipte bir çalışma olarak planlanmıştır.

Araştırma modeli ve hipotezleri: Çalışmanın amacı ve literatür doğrultusunda araştırma modeli (Şekil 1) ve hipotezleri aşağıda sunulmuştur.

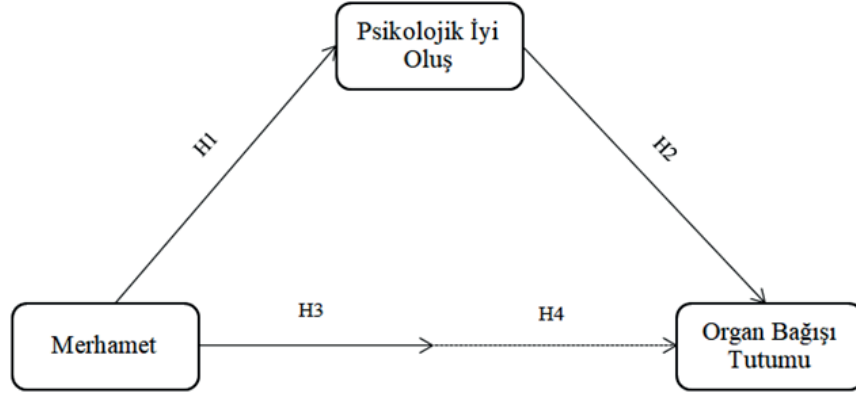
Araştırma hipotezleri:

H1:Merhametin psikolojik iyi oluş üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü bir etkisi bulunmaktadır.

H2:Psikolojik iyi oluşun organ bağı üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü bir etkisi bulunmaktadır.

H3:Merhametin organ bağı üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü bir etkisi bulunmaktadır.

H4: Merhametin organ bağı üzerindeki etkisinde psikolojik iyi oluşun istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde aracılık rolü bulunmaktadır.

Şekil 1. Araştırma Modeli

Çalışmanın evreni ve örnekleme: Bu çalışma bir devlet üniversitesinde öğrenim görmekte olan sağlık yönetimi bölümü öğrencilerinde 20 Kasım 2022 ve 20 Aralık 2022 tarihleri arasında çevrimiçi bir anket kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma evrenini sağlık yönetimi bölümü öğrencilerinin tamamı oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında öğrencilere online anket linki gönderilerek bölüm arkadaşlarıyla paylaşımları istenmiştir. Böylelikle basit tesadüfi örneklem yönteminden de yararlanılarak 220 sağlık yönetimi bölümü öğrencisine ulaşılmıştır.

Veri toplama araçları: Araştırmada veriler “Kişisel Bilgi Formu”, “Merhamet Ölçeği”, “Organ Bağıışı Tutumu Ölçeği” ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği” kullanılarak toplanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Öğrencilerin cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, üniversiteye kayıt olmadan önce yaşadığı yer, mezun olunan okul, aile geliri, organ bağıışı kartının olup olmadığı, organ bağıışı hakkında yeterli bilgiye sahip olup olmadığını içeren ifadeler bulunmaktadır.

Merhamet Ölçeği: Pommier (2011) tarafından geliştirilmiş olup ölçeğin Türkçe uyarlama çalışması Akdeniz ve Deniz (2016) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek 24 madde olup sevecenlik, umursamazlık, paylaşımların bilincinde olma, bağlantısızlık, bilinçli farkındalık ve ilişki kesme olmak üzere altı alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek beşli Likert tipinde olup puanlaması “1-Hiçbir Zaman”, “5- Her Zaman” arasındadır. Ölçekten alınan puanlar arttıkça öğrencilerin merhamet düzeyi artmaktadır. Ölçekte ters kodlama bulunmamaktadır. Akdeniz ve Deniz (2016) çalışmasında ölçek geneli Cronbach Alpha değeri 0,85’dir. Bu çalışmada Cronbach Alpha değeri 0,89’dur. Alt boyutların Cronbach Alpha değeri ,65 ile ,90 arasında değişmektedir (Tablo 2). Cronbach Alpha katsayısı; $0,60 \leq \alpha \leq 0,80$ arasında ise ölçek oldukça güvenilirdir (Şencan, 2005).

Organ Bağıışı Tutumu Ölçeği: Tokay Arğan (2007) tarafından beşli Likert tipinde geliştirilmiştir. Ölçek olumlu bakış (8 madde), altruistik değer (5 madde), dini açıdan meşrulaştırma (2 madde), dini bakış (2 madde), korku ve endişe (3 madde) olmak üzere beş boyuttan oluşmaktadır. Ölçek puanlaması “1-Tamamen Katılmıyorum”, “5-Tamamen Katılıyorum” arasındadır. Ölçek alınan puanlar arttıkça organ bağıışı tutumu artmaktadır. Ölçekte ters kodlama bulunmamaktadır. Tokay Arğan (2007) çalışmasında ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0,81’dir. Bu çalışmada Cronbach Alpha değeri 0,92’dir. Alt boyutların Cronbach Alpha değeri 0,75 ile 0,90 arasındadır (Tablo 2).

Psikolojik İyi Oluş Ölçeği: Diener vd. (2010) tarafından geliştirilmiştir. Telef (2013) tarafından ise ölçeğin Türkçe uyarlama çalışması gerçekleştirilmiştir. Ölçek 8 maddeden oluşmakta ve yedili Likert tipindedir. Ölçek puanlaması “1-Kesinlikle Katılmıyorum”, “7-Kesinlikle Katılıyorum” arasındadır. Ölçekten alınan puanlar arttıkça psikolojik iyi oluş artmaktadır. Ölçekte ters kodlamama yapılmamıştır. Telef (2013) çalışmasında ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0,87’dir. Bu çalışmada Cronbach Alpha değeri ,89’dur (Tablo 2).

Verilerin Toplanması: Verilerin toplanmasında çevrimiçi anket yardımıyla öğrencilere WhatsApp üzerinden paylaşılmıştır. Çalışmaya katılımda öğrencilerde gönüllülük esas alınmıştır. Anketin tamamlanma süresi yaklaşık 10 dakika sürmüştür. Çevrimiçi paylaşılan ankette öğrencilerin e-posta ya da kimlik bilgilerine yönelik hiçbir bilgi yer almamaktadır.

İstatistiksel Analiz: Bu çalışmada 220 sağlık yönetimi bölümü öğrencisinden elde edilen veriler IBM SPSS Statistics 26.0 (Statistical Package for the Social Sciences) paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Kullanılacak analiz yöntemlerinin belirlenmesinde öncelikle normal dağılım analizi dikkate alınmıştır. Merhamet, organ bağıışı tutumu ve psikolojik iyi oluş

ölçeklerinin çarpıklık (-1,168 ile ,761) ve basıklık (-1,282 ile ,557) değerlerinin (-1,5) ile (+1,5) arasında yer aldıkları görülmektedir. İlgili değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin (-1,5) ile (+1,5) arasında yer alması normal dağılım şartının sağlandığını göstermektedir (Tabachnick & Fidell, 2018; Tablo 2). Sürekli ve kategorik değişkenleri tanımlamak için sırasıyla tanımlayıcı istatistikler (ortalama, standart sapma, minimum, maksimum frekanslar (n) ve yüzdeler), ölçeklerin güvenilirliğini değerlendirmek için Cronbach Alpha katsayısından yararlanılmıştır. Merhamet, organ bağış tutumu ve psikolojik iyi oluş ölçeklerinin demografik değişkenlere göre değerlendirilmesinde bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve gruplar arası farklılığı belirlemede Pos Hoc Tukey testi tercih edilmiştir. Ölçek puanları arasındaki ilişkileri belirlemek için Pearson korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Aracı değişken modelinde Hayes'in PROCESS macro (Model 4) kullanılmıştır (Hayes ve Scharkow, 2013).

Araştırmanın Kısıtlılıkları

Araştırmaya katılan öğrenci örneklemiyle sınırlıdır. Ayrıca araştırma tarihleri arasında eğitim ve öğretime devam eden öğrenci ile sınırlıdır. Eğitim ve öğretim sürecinde çeşitli nedenlerle (hastalık gibi) okulda bulunmayan öğrencilerle sınırlıdır.

BULGULAR

Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Sosyo-Demografik özellikleri

Değişkenler	N	%
Cinsiyet		
Kadın	152	69,1
Erkek	68	30,9
Yaş		
18-21 yaş	140	63,6
22 yaş ve üzeri	80	36,4
Sınıf düzeyi		
1.Sınıf	76	34,6
2.Sınıf	11	5,0
3.Sınıf	73	33,2
4.Sınıf	60	27,3
Üniversiteye kayıt olmadan önce yaşadığınız yer		
İl merkezi	105	47,7
İlçe merkezi	75	34,1

Köy bucak	40	18,2
Mezun olduğunuz okul		
Anadolu Lisesi	111	50,5
Sağlık Meslek Lisesi	19	8,6
Meslek lisesi	36	16,4
İmam Hatip Lisesi	40	18,2
Diğer	14	6,4
Aile geliri		
6,000TL ve altı	116	52,7
6,000 TL-12,000 TL arası	80	36,4
12,000 TL-20,000 TL arası	24	10,9
Organ bağış kartınız var mı?		
Evet	12	5,5
Hayır	208	94,5
Organ bağış konusunda yeterli bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?		
Evet	69	31,4
Hayır	151	68,6

Sağlık Yönetimi bölümü öğrencilerinin %69,1'i kadın, %63,6'sı 18-21 yaş aralığında, %34,6'sı 1.Sınıf, %47,7'si il merkezi, %50,5'i Anadolu Lisesi mezunu, %52,7'sinin aile geliri 6,000 TL ve altı, %94,5'inin organ bağış kartının olmadığı ve %68,6'sının organ bağış hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı belirlenmiştir. Sağlık Yönetimi bölümü öğrencilerinin yaş ortalaması 20,98'dir.

Merhamet, organ bağış ve psikolojik iyi oluş puan ortalamaları Tablo 2'de gösterilmiştir. Sağlık Yönetimi öğrencileri merhamet puan ortalaması 3,28; sevecenlik 4,18; umursamazlık 2,46; paylaşımların bilincinde olma 4,09; bağılantısızlık 2,48; bilinçli farkındalık 4,09 ve ilişki kesme 2,39'dur.

Organ Bağış 3,58; olumlu bakış 3,84; altruistik değer 3,85; dini açıdan meşrulaştırma 3,87; dini bakış 3,03 ve korku ve endişe 3,31'dir. Psikolojik İyi Oluş 4,29'dur.

Merhamet, organ bağış ve psikolojik iyi oluş ile demografik değişkenler arasında yapılan parametrik test sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur.

Merhamet ile yaş arasında anlamlı bir fark saptanmıştır (p:0,046). Merhamet düzeyi 22 yaş ve üzeri olanlarda anlamlı düzeyde daha yüksektir. Merhamet ile sınıf düzeyi arasında istatistiksel açıdan ileri düzeyde anlamlı bir fark belirlenmiştir. Sınıf düzeyi 4.sınıf olanlarda merhamet düzeyi anlamlı düzeyde daha yüksektir. Gruplar arası farklılığı belirlemek amaçlı yapılan Pos Hoc Tukey testinde sınıf düzeyi alt değişkenlerinde 4.sınıf ile 1.sınıf arasındaki ortalama puan farkı ilk grup lehine anlamlı bulunmuştur. Merhamet ile cinsiyet,

üniversiteye kayıt olmadan önce yaşadığınız yer, mezun olduğunuz okul, aile geliri, organ bağıışı kartı ve organ bağıışı konusunda yeterli bilgiye sahip olma durumu arasında anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır ($p>0,05$; Tablo 3).

Organ bağıışı ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($p:0,007$). Sınıf düzeyi 4. sınıf olanlarda organ bağıışı tutumu anlamlı düzeyde daha yüksektir. Tukey testinde; 4. sınıf ile 3. sınıf arasındaki ortalama puan farkı ilk grup lehine anlamlı bulunmuştur. Organ bağıışı tutumu ile cinsiyet, yaş, üniversiteye kayıt olmadan önce yaşadığınız yer, mezun olduğunuz okul, aile geliri, organ bağıışı kartı ve organ bağıışı konusunda yeterli bilgiye sahip olma durumu arasında anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır ($p>0,05$; Tablo 3).

Psikolojik iyi oluş ile yaş arasında istatistiksel açıdan ileri düzeyde anlamlı bir fark saptanmıştır ($p:0,000$). Psikolojik iyi oluşun 22 yaş ve üzeri olanlarda anlamlı düzeyde daha yüksektir. Psikolojik iyi oluş ile sınıf düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir ($p:0,000$). Psikolojik iyi oluşun 4.sınıf olanlarda anlamlı düzeyde daha yüksektir. Tukey testinde; 4.sınıf olanlar ile 1.sınıf, 2.sınıf ve 3.sınıf arasındaki ortalama puan farkı ilk grup lehine anlamlıdır. Psikolojik iyi oluş ile üniversiteye kayıt olmadan önce yaşanan yer arasında anlamlı bir fark olduğu ($p:0,004$), ilçe merkezinde yaşayanlarda psikolojik iyi oluş anlamlı düzeyde daha yüksektir. Tukey testinde; ilçe merkezi ile il merkezinde yaşayanlar arasındaki ortalama puan farkı ilk grup lehine anlamlıdır. Psikolojik iyi oluş ile aile geliri arasında anlamlı bir fark olduğu ($p:0,024$), aile geliri 6,000 TL ile 12,000 TL arasında olanlarda psikolojik iyi oluş anlamlı düzeyde daha yüksektir. Tukey testinde; aile geliri 6,000 TL-12,000 TL ile 6,000 TL ve altında olanlarda arasındaki ortalama puan farkı ilk grup lehine anlamlıdır. Psikolojik iyi oluş ile cinsiyet,

mezun olduğunuz okul, organ bağıışı kartı ve organ bağıışı konusunda yeterli bilgiye sahip olma durumu arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$; Tablo 3). Merhamet, organ bağıışı ve psikolojik iyi oluş arasındaki Pearson korelasyon analizi sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Merhamet ile organ bağıışı ($r: 0,557$), olumlu bakış ($r: 0,545$), altruistik değer ($r: 0,606$), dini açıdan meşrulaştırma ($r: 0,522$), dini bakış ($r: 0,254$), korku ve endişe ($r: 0,299$) arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Psikolojik iyi oluş ile merhamet ($r: 0,526$) ve organ bağıışı ($r: 0,284$) arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu ortaya konulmuştur (Tablo 4). Merhametin organ bağıışı üzerindeki etkisinde psikolojik iyi oluşun aracılık rolü analizi sonuçları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 6'da doğrudan etkiler incelendiğinde; merhametin psikolojik iyi oluş üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü bir etkisinin olduğu ($\beta= ,526$) görülmektedir. Merhametin psikolojik iyi oluş üzerindeki açıklanan varyans değerini belirten R2 değeri, 277'dir. Psikolojik iyi oluşun ($\beta= ,204$) ve merhametin ($\beta= 0,579$) organ bağıışı üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü bir etkisi olduğu görülmektedir. Psikolojik iyi oluşun ve merhametin organ bağıışı üzerindeki açıklanan varyans değerini belirten R2 değeri 0,502'dir. Dolaylı etkiler değerlendirildiğinde; merhametin organ bağıışı üzerindeki dolaylı etkisi ($\beta= 0,107$) anlamlı ve pozitif yönlüdür.

Merhametin organ bağıışı üzerinde psikolojik iyi oluşun modele dâhil edilmesiyle doğrudan ($\beta= 0,579$) ve dolaylı etkisinin ($\beta= 0,107$) anlamlı ve pozitif yönlü olduğu görülmektedir. Merhametin organ bağıışı üzerinde toplam etkisi ise ($\beta= 0,686$) ve açıklanan varyans değerini belirten R2 değeri 0,471'dir. Tüm veriler dikkate alındığında merhametin organ bağıışı üzerindeki

Tablo 3: Merhamet, Organ Bağıışı ve Psikolojik İyi Oluş Puan Ortalamaları, Çarpıklık, Basıklık ve Cronbach Alpha Değerleri

Değişkenler	Min-Max	$\bar{X}$	ss.	Çarpıklık	Basıklık	Cronbach Alpha
Merhamet	1-5	3,28	0,72	0,013	-0,273	,893
Sevecenlik	1-5	4,18	0,86	-1,040	-0,216	,705
Umursamazlık	1-5	2,46	1,00	0,692	-0,618	,656
Paylaşımların Bilincinde Olma	1-5	4,09	1,05	-1,141	-0,165	,671
Bağılantısızlık	1-5	2,48	1,08	0,741	-0,453	,906
Bilinçli Farkındalık	1-5	4,09	1,05	-1,168	-0,094	,754
İlişki Kesme	1-5	2,39	1,03	0,761	0,017	,865
Organ Bağıışı	1-5	3,58	0,60	1,246	0,557	,920
Olumlu bakış	1-5	3,84	0,70	0,081	-1,052	,908
Altruistik Değer	1-5	3,85	0,64	0,416	-0,749	,820
Dini Açıdan Meşrulaştırma	1-5	3,87	0,78	0,157	-1,044	,902
Dini Bakış	1-5	3,03	1,00	0,405	0,081	,886
Korku ve Endişe	1-5	3,31	0,86	0,507	-0,135	,755
Psikolojik İyi Oluş	1-7	4,29	1,22	-0,698	-1,282	,896

Tablo 4: Merhamet, Organ Bağışı ve Psikolojik İyi Oluşun Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi

Değişkenler	N	Merhamet	Organ Bağışı	Psikolojik İyi Oluş
Cinsiyet**				
Kadın	152	3,36±0,72	T:1,522	4,37±1,22
Erkek	68	3,17±0,70	P:0,129	4,12±1,20
Yaş**				
18-21 yaş	140	3,21±0,76	T:-1,981	3,80±1,31
22 yaş ve üzeri	80	3,40±0,62	P:0,046*	4,85±1,77
Sınıf düzeyi***				
1.Sınıf	76	2,94±0,83		2,60±1,28
2.Sınıf	11	3,33±0,20	F:9,769	4,09±0,99
3.Sınıf	73	3,44±0,62	P:0,000*	4,78±1,48
4.Sınıf	60	3,51±0,56		5,87±1,36
Gruplar arası Fark		4>1	4>3	4>1,2,3
Üniversiteye kayıt olmadan önce yaşadığınız yer***				
İl merkezi	105	3,20±0,74	F:1,203	3,91±1,34
İlçe merkezi	75	3,37±0,67	P:0,302	4,98±1,84
Köy bucak	40	3,33±0,72		3,99±1,28
Gruplar arası Fark				2>1
Mezun olduğunuz okul***				
Anadolu Lisesi	111	3,24±0,75		4,26±1,28
Sağlık Meslek Lisesi	19	3,43±0,57	F:1,209	4,30±1,10
Meslek lisesi	36	3,29±0,76	P:0,308	4,34±1,29
İmam Hatip Lisesi	40	3,41±0,66		4,47±1,96
Diğer	14	2,98±0,60		3,87±1,60
Aile geliri***				
6,000TL ve altı	116	3,31±0,69	F:0,199	4,39±1,20
6,000 TL-12,000 TL arası	80	3,27±0,75	P:0,820	4,49±1,11
12,000 TL-20,000 TL arası	24	3,21±0,73		3,13±1,41
Gruplar arası Fark				2>3
Organ bağışı kartınız var mı?***				
Evet	12	3,10±0,70	T:-0,888	3,48±1,65
Hayır	208	3,29±0,72	P:0,376	4,34±1,19
Organ bağışı konusunda yeterli bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?***				
Evet	69	3,23±0,72	T:-0,779	4,23±1,29
Hayır	151	3,31±0,71	P:0,437	4,31±1,19

*p<0,05 **Bağımsız Örneklem T Testi ***Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

etkisinde psikolojik iyi oluşun istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde aracı rolü gösterdiği belirlenmiştir (Şekil 2; Tablo 5).

TARTIŞMA

Merhametin organ bağışı üzerindeki etkisinde psikolojik iyi oluşun aracılık rolünün ortaya koymak amaçlı yapılan bu çalışmada öncelikle öğrencilerin merhamet algısı, organ bağışı ve psikolojik iyi oluş düzeyleri incelenmiştir. Merhametin orta düzey, psikolojik iyi oluş ve organ bağışının ise yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin merhamet algısı puan düzeyleri literatürde sağlık alanında öğrenim gören öğrencilere yönelik yapılan çalışmalarda uyumlu olduğu gözlenmiştir (Arlı ve Bakan, 2018; Bilgiç, 2022; Gündüzoğlu ve ark., 2019; Kavradım ve ark., 2019; Cevheroğlu ve Kılıç,

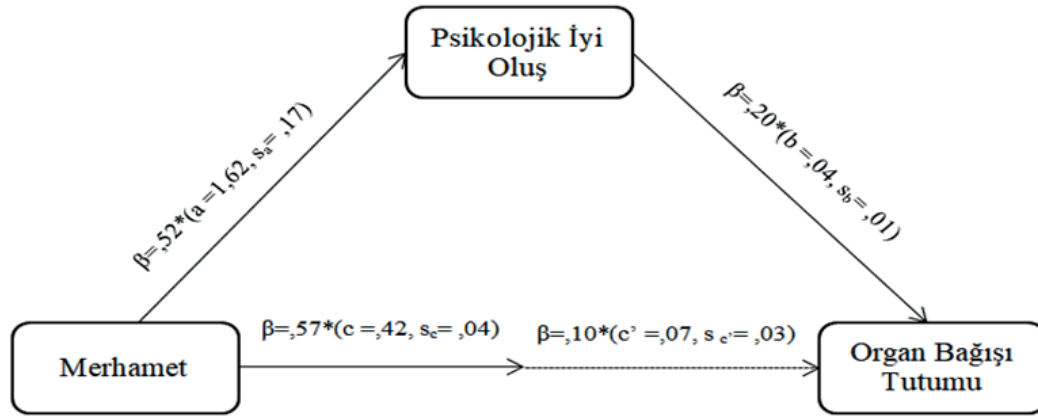
2023). Merhamet ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Çingöl vd., (2018) çalışmasında merhamet ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olduğu kadın katılımcılarda merhametin anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Merhamet ile yaş arasında anlamlı bir fark olduğu 22 yaş ve üzeri olanlarda merhamet algısının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Buna karşın literatürde merhamet ile yaş arasında anlamlı fark olmadığını belirten çalışmalara rastlanılmıştır (Orhan ve Doğan, 2021; Çingöl vd., 2018).

Merhamet ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu 4.sınıf öğrencilerinde merhametin anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Çingöl vd., (2018) çalışmasında sınıf düzeyine göre katılımcıların merhamet algılarında anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Merhamet ile gelir durumu arasında anlamlı

Tablo 5: Merhamet, Organ Bağıışı ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

		Organ Bağıışı Tutumu	Olumlu bakış	Altruistik Değer	Dini Açından Meşrulaştırma	Dini Bakış	Korku ve Endişe	Psikolojik İyi Oluş
Merhamet	r	,557**	,545**	,606**	,522**	,254**	,299**	,526**
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
Sevecenlik	r	,452**	,538**	,585**	,507**	,042	,210**	,648**
	p	,000	,000	,000	,000	,532	,002	,000
Umursamazlık	r	,369**	,221**	,277**	,205**	,382**	,284**	,072
	p	,000	,001	,000	,002	,000	,000	,287
Paylaşımın Bilincinde Olma	r	,436**	,566**	,602**	,527**	,005	,150*	,677**
	p	,000	,000	,000	,000	,994	,026	,000
Bağılantısızlık	r	,395**	,291**	,330**	,269**	,352**	,256**	,127
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,061
Bilinçli Farkındalık	r	,440**	,537**	,598**	,526**	,015	,174**	,663**
	p	,000	,000	,000	,000	,824	,010	,000
İlişki Kesme	r	,273**	,169*	,187**	,191**	,271**	,197**	,071
	p	,000	,012	,005	,004	,000	,003	,292
Psikolojik İyi Oluş	r	,284**	,438**	,461**	,395**	,143*	,108	1
	p	,000	,000	,000	,000	,034	,110	

*p<0,05 **p<0,01

Şekil 2. Araştırma Modeli Analizi Sonuçları

Tablo 6: Merhametin Organ Bağıışı Üzerine Etkisinde Psikolojik İyi Oluşun Aracılık Rolü

Doğrudan Etki		Standardize Edilmemiş Katsayılar	Standardize Edilmiş Katsayılar (β)	Standart hata	C.R.	P	R ²	Alt Sınır	Üst Sınır	P değeri	
Psikolojik İyi Oluş	<---	Merhamet	1,624	,526	,177	3,087	,000**	,277	1,274	1,975	,000**
Organ Bağıışı Tutumu	<---	Merhamet	,428	,579	,041	10,439	,000**		,346	,510	,000**
Organ Bağıışı Tutumu	<---	Psikolojik İyi Oluş	,049	,204	,013	3,769	,003*	,502	,022	,075	,003*
Dolaylı Etki											
Organ Bağıışı Tutumu	<---	Merhamet	,079	,107	,033	2,394	,000**		,047	,179	,000**
Toplam Etki											
Organ Bağıışı Tutumu	<---	Merhamet	,507	,686	,036	14,083	,000**	,471	,436	,579	,000**

*p<0,05; **p<0,01

bir fark olmadığı ve bu bulgunun literatür tarafından desteklendiği görülmüştür (Çingöl vd., 2018). Merhamet ile üniversiteye kayıt olmadan önce yaşadığınız yer, mezun olduğunuz okul, organ bağış kartının olup olmaması ve organ bağış konusunda yeterli bilgiye sahip olup olmama durumu arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur.

Öğrencilerin %94,5'i organ bağış kartının olmadığını, aynı şekilde %68,6'sının organ bağış konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı belirlenmiştir. Özsaydı vd., (2021) çalışmasında katılımcıların %98,3'ünün organ bağış kartının olmadığı %66,5'inin ise organ bağış konusunda bilgi düzeyini yeterli görmediği bildirilmiştir. Organ bağış ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Literatür incelendiğinde; Kırılmaz ve Güler (2019) çalışmasında üniversite öğrencilerinde organ bağış ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüş olup, çalışma bulgusu literatür tarafından desteklenmiştir. Caymaz ve Aydın (2020) çalışmasında da organ bağış ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Buna karşın Doğan vd., (2016) çalışmasında organ bağış ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olduğu kadın katılımcılarda organ bağışının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Organ bağış ile yaş arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Sosyal ve Kaya (2019) çalışmasında üniversite öğrencilerinde organ bağış ile yaş arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiş olup çalışma bulgusu desteklenmiştir. Organ bağış ile öğrencilerin sınıf düzeyleri değerlendirildiğinde 4. sınıf öğrencilerde organ bağışının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Doğan vd. (2016) çalışmasında ise 3. sınıf öğrencilerde organ bağışının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Buna karşın Sosyal ve Kaya (2019) çalışmasında organ bağış ile öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Organ bağış ile organ bağış kartı bulunma durumu arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmış ve bu bulgu literatür tarafından desteklenmiştir. Organ bağış ile üniversiteye kayıt olmadan önce yaşadığınız yer, mezun olduğunuz okul, aile geliri ve organ bağış konusunda yeterli bilgiye sahip olup olmama durumu arasında anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır.

Psikolojik iyi oluş ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiş olup bu bulgu literatür ile uyumlu bulunmuştur. Buna karşın Kılıç vd. (2020) çalışmasında psikolojik iyi oluş ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Araştırma dâhilinde 22 yaş ve üzeri olanlarda Kocaman (2019) çalışmasında psikolojik iyi oluş ile yaş arasında anlamlı bir fark olmadığı belirtilmiştir. Psikolojik iyi oluş ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir fark olduğu sınıf düzeyi arttıkça psikolojik iyi oluşun anlamlı bir şekilde yükseldiği gözlenmiştir.

Buna karşın Halisdemir (2013) ile Bostancı Daştan ve Aktaş (2022) çalışmalarında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin üniversiteye kayıt olmadan önce yaşadıkları yer dağılımlarında ilçe merkezlerinde yaşayanlarda psikolojik iyi oluş anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Diğer taraftan psikolojik iyi oluş ile aile geliri ve mezun olunan okul arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. İşgör (2017) çalışmasında çalışma bulgusu desteklenmiştir. Buna karşın Bostancı Daştan ve Aktaş (2022) çalışmasında aile geliri ile psikolojik iyi oluş arasında anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Psikolojik iyi oluş ile mezun olduğunuz okul, organ bağış kartının olup olmaması ve organ bağış konusunda yeterli bilgiye sahip olup olmama durumu ile psikolojik iyi oluş arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Merhametin organ bağış ve psikolojik iyi oluşu anlamlı ve pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir. Merhametin organ bağış üzerindeki etkisinde psikolojik iyi oluşun anlamlı bir şekilde aracılık rolünün olduğu ortaya çıkmıştır. Cevheroğlu ve Kılıç (2023) çalışmasında hemşirelik öğrencilerinde merhamet ile organ bağış arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Kıyak ve ark. (2022) çalışmasında hemşirelik öğrencilerinde merhamet ile organ bağış arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu mevcuttur. İşgör (2017) çalışmasında öğrenciler üzerinde merhamet ile öznel iyi oluş arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu gözlenmiştir. Bektaş ve Yıldırım (2021) çalışmasında merhametin organ bağış tutumunu anlamlı bir şekilde etkilediği ortaya çıkmıştır. Yine başka çalışmalarda merhametin organ bağış üzerinde anlamlı ve pozitif yönde bir etkisinin olduğu ortaya çıkmıştır (Çatalsakal, 2021; Bektaş, 2019). Literatürde görüldüğü üzere çalışma bulgusunun desteklendiği görülmektedir.

SONUÇ

Çalışma sonuçları değerlendirildiğinde; öğrencilerin merhamet algıları üzerinde yaş ve sınıf düzeyinin, organ bağış üzerinde sınıf düzeyi, psikolojik iyi oluş üzerinde yaş, sınıf düzeyi, üniversiteye kayıt olmadan önce yaşanan yer ve aile gelirinin önemli birer belirleyici olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte merhamet ve psikolojik iyi oluşun organ bağışını anlamlı bir şekilde etkilediği gözlenmiştir. Merhametin organ bağış üzerine anlamlı bir etkisinin olduğu psikolojik iyi oluşun ise aracılık rolünün olduğu gözlenmiştir.

Organ bağış bir insanın ya da daha fazla insanın hayatının kurtulması bağlamında önemli ve manevi yönü olan bir konudur. Bir bireyin ya da ailesinin organ bağış hakkındaki tutumun altında çok çeşitli faktörler olabilmektedir. Bunlar arasında merhametin ve

psikolojik iyi oluşun önemi vurgulamak gerekmektedir. Bu bağlamdan bireylerin hem kültürel hem de manevi açıdan merhamet ve psikolojik iyi oluşlarının yüksek tutulması ve bunlarla ilgili eğitimler verilmesi organ bağı oranlarının artırılmasına yardımcı olacaktır. Aynı zamanda bireylerin diğer yaşam alanları ile maddi ve manevi güçleri desteklenmelidir. Bu iki açıdan güçlü bireyler diğer insanlara yardımcı olma anlamında daha yüksek eğilim gösterecekleri ifade edilebilir. Sağlık ihtiyaçları ve yardımları çerçevesinde de bu durumun geçerli olacağı düşünülmektedir.

İnsan hayatına doğrudan etki eden konulardan biri olan organ bağına yönelik yapılan bu çalışma, bir devlet üniversitesinde Sağlık Yönetimi Bölümü öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle çalışmanın vakıf ve devlet üniversitelerinde yapılarak mukayese edilmesi önerilmektedir. Yine organ bağına yönelik farklı değişkenler ile kavramlar arasındaki etkileşimlerin değerlendirilmesi ve organ bağı bilincinin geleceğin sağlık meslek adayları olan öğrenciler üzerinde tam olarak yerleştirilebilmesi için gerekli eksiklikler yapılan araştırmalar ile belirlenmelidir. Bu doğrultuda çalışmanın gelecekte yapılacak olan çalışmalara öncü bir model olacağı noktasında önem arz etmektedir.

Her araştırmada olduğu gibi bu çalışmanın da bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Çalışma sonuçları yalnızca bu örneklem için geçerlidir, genellenemez. Araştırmanın bir devlet üniversitesinde Sağlık Yönetimi Bölümü öğrencileri üzerinde yapılmış olması ve öğrencilerin dürüst ve samimi bir şekilde cevaplamış olması varsayımı araştırmanın kısıtlılıkları arasındadır. Ancak yukarıdaki önerilerin gerçekleştirilmesi doğrultusunda hem faydalı olabileceği hem de daha genel geçer sonuçlar sağlanabileceği göz ardı edilmemelidir. Araştırmanın sağlık bilimleri alanında daha geniş kitlelerde farklı branşlarda öğrenim gören öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmesi ve sonuçların karşılaştırılması önerilmektedir. Çalışmanın hem literatür hem de öneriler bağlamında diğer araştırmacılara ve uygulayıcılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR:

Akdeniz, S. & Deniz, M. (2016). Merhamet Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 4 (1), 50-61.

Arli, S. K., & Bakan, A. B. (2018). An investigation of the relationship between intercultural sensitivity and compassion in nurses. *International Journal of Intercultural Relations*, 63, 38-42.

Bektaş, M. & Yıldırım, G. (2020). Hemşirelerin Organ Bağı Tutumlarının Merhamet Duygularıyla İlişkisinin Değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 11 (2), 284-299.

Bektaş, M. (2019). Hemşirelerin Organ Bağı Tutumlarının Merhamet Duygularıyla İlişkisinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Bilgiç, S. (2022). Does the compassion level of nursing students affect their ethical sensitivity? *Nurse Education Today*, 109, 105228.

Bostancı Daştan, N. & Aktaş, B. (2022). Hemşirelik Öğrencilerinde Akıllı Telefon Bağımlılığının Psikolojik İyi Oluş ve Ruhsal Sağlık ile İlişkisi. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 5 (3), 365-372.

Caymaz, B. & Aydın, A. (2020). Öğretmenlerin Organ Bağına Yönelik Görüşleri Ve Tutumları: Kastamonu İli Örneği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (1), 93-108.

Cevheroğlu, S. & Firat Kiliç, H. (2023). Do the compassion and spirituality levels of turkish nursing students influence their attitudes toward organ donation?. *Journal of Religion and Health*, 62, 1019-1031.

Çatalsakal, D. (2021). Akademisyenlerde Merhamet Düzeyinin Organ Bağı Tutumuna Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Çingöl, N., Çelebi, E., Zengin, S. & Karakaş, M. C. (2018). Bir Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Merhamet Düzeylerinin İncelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, (21), 61-67. DOI: 10.5505/kpd.2018.65487

Diener, E., Wirtz, D., Tov, W., Kim-Prieto, C., Choi, D., Oishi, S. & Biswas-Diener, R. (2010). New well-being measures: short scales to assess flourishing and positive and negative feelings. *Social Indicators Research*, 97, 143-156.

Doğan, M. D., Uzun, İ., Kaya, N., Ekinci, H. & Altınkaynak, M. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağına Bakış Açısı Ve Bilgi Düzeyleri. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 3 (2), 99-105.

Efil, S., Şişe, Ş., Üzel, H. & Eser, O. (2013). Afyon İlinde Halkın ve Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Sağlık Çalışanlarının Organ Bağı Konusuna İlgilerinin Değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2 (3), 361-384.

Göçen, A. (2019). Öğretmenlerin Yaşam Anlamı, Psikolojik Sermaye Ve Cinsiyetinin Psikolojik İyi Oluşlarına Etkisi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 8 (1), 135-153.

Gündüzoğlu, N. Ç., Korhan, E. A., Yıldırım, Y. K., Aykar, F. Ş., & Üstün, C. (2019). Compassion level of nursing students. *Journal of Human Rhythm*, 5(2), 104-116.

Halisdemir, D. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İyi Oluşları, Kendini Affetme Düzeyleri ve Geçmişe Yönelik Anne Kabul Red Algıları Arasındaki İlişkiler. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Hayes, A. F. & Scharkow, M. (2013). The relative trustworthiness of inferential tests of the indirect effect in statistical mediation analysis: does method really matter? *Psychological science*, 24 (10), 1918-1927.

http://www.ont.es/publicaciones/Documents/NEWSLETTER%20TRANSPLANT%202022_baja_def.pdf (Erişim tarihi: 01.02.2023).

https://organkds.saglik.gov.tr/dss/PUBLIC/WL_Hearth.aspx (Erişim tarihi: 01.02.2023).

<https://www.transplant-observatory.org/> (Erişim tarihi: 01.02.2023).

İşgör, İ. Y. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 6 (1), 494-508.

Job, K., & Antony, A. (2018). Organ donation and transplantation: "Life after death". Organ donation and transplantation: Current status and future challenges, 17. <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.76962>

Kavradım, S. T., Akgün, M., Özer, Z., & Boz, İ. (2019). Perception of compassion and professional values in nursing students: A cross-sectional multivariate analysis from Turkey. *Nurse Education in Practice*, 41, 102652.

Kendirci, A. (2019). Pozitif Psikoloji Temelli Mesnevi Hikayelerine Dayalı Psikoeğitim Programının Evlilik Uyumuna Etkisinin İncelenmesi. Doktora Tezi. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Doktora Programı, Tokat.

- Kılıç, B., Karaman, M. & Yoldaş, A. (2020). Örgütsel Bağlılığın Psikolojik İyi Oluş Üzerindeki Etkisi: Sağlık Çalışanlarında Bir Araştırma. İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi, 8 (1), 83-100.
- Kırılmaz, H. & Güler, P. B. (2019). Benlik Saygısı ve Organ Bağışı Tutumu İlişkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. İnsan ve İnsan, 6 (20), 239-262.
- Kıyak Y., Köktürk Dalcı B., & Erden Melikoğlu S., (2022). Hemşirelik Öğrencilerinin Merhamet Düzeylerinin Organ Bağışına Yönelik Tutumları ile İlişkisi. 6. Ulusal 2. Uluslararası Temel Hemşirelik Bakımı Kongresi, İstanbul, Türkiye, 16 - 17 Eylül 2022, ss.272-273.
- Kocaman, E.N. (2019). Bir Grup Yetişkinde Umut Ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Nas, E. (2021). Pozitif Psikolojide Güncel Bir Kavram: Merhamet Doyumu. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 13 (4), 668-684.
- Orhan, E. & Doğan, A. K. (2021). Pediatri Ünitelerinde Çalışan Hemşirelerin Duyarlı Sevgi Düzeyleri İle Merhamet Düzeyleri Arasındaki İlişki. Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Dergisi, 12 (44), 149-157.
- Özsaydı, S., Tekdemir, L., Özsaydı, S. Z. & Balcı, E. (2021). Kayseri İl Merkezinde Görev Yapan Din Görevlilerinin Doku Ve Organ Bağışı Konusundaki Bilgi, Tutum Ve Davranışları. Estüdam Halk Sağlığı Dergisi, 6 (2), 71-81.
- Pommier, E. A. (2011). The compassion scale. dissertation abstracts international section a. Humanities and social sciences, 72, 1174.
- Scholz, N. (2020). Organ donation and transplantation facts, figures and european union action. European Parliamentary Research Service (EPRS), 1-12.
- Soysal, A. & Kaya, N. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağışı İle İlgili Bilgi, Tutum Ve Davranış Düzeyleri: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sağlık Yönetimi Bölümü Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16 (2), 717-743.
- Şencan H. (2005). Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik. Ankara: Seçkin Matbaası.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2018). Using Multivariate Statistics (7th edition). Boston: Pearson.
- Telef, B. B. (2013). Psikolojik İyi Oluş Ölçeği: Türkçeye Uyarlama, Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28 (28-3), 374-384.
- Tokay Argan, M. (2007). Organ Bağışını Artırmada Sosyal Pazarlama Yaklaşımı: Organ Bağışına Yönelik Bir Tutum Araştırması. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi. Eskişehir.
- Türk Dil Kurumu (2020) Sözlük. <http://www.tdk.org.tr>. (Erişim tarihi: 20.02.2020).